

**ОРТО МЕКТЕПТИН МАТЕМАТИКА МУГАЛИМДЕРИНИН КЕСИПТИК
ДАЯРДЫГЫНА КАРАТА ТАЛАПТАР**

**ТРЕБОВАНИЯ К ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКЕ УЧИТЕЛЕЙ
МАТЕМАТИКИ СРЕДНЕЙ ШКОЛЫ**

**REQUIREMENTS FOR PROFESSIONAL TRAINING OF SECONDARY SCHOOL
MATHEMATICS TEACHERS**

Аннотация Орто мектептердин математика мугалимдерин даярдоо окуучулардын математика боюнча бекем пайдубалын камсыз кылуу үчүн өтө маанилүү, бул алардын келечектеги окуу жана кесиптик ийгилиги үчүн маанилүү. Бул макалада орто мектеп математика мугалимдери үчүн кесиптик даярдоонун маанилүүлүгү талкууланат жана аларды даярдоодо камтылууга тийиш болгон негизги аспекти баса белгиленет.

Аннотация Подготовка учителей математики средней школы имеет решающее значение для предоставления учащимся прочной основы математики, которая имеет решающее значение для их будущих академических и профессиональных успехов. В данной статье рассматривается важность профессиональной подготовки учителей математики средней школы и выделяются ключевые аспекты, которые должны быть включены в их подготовку.

Abstract The preparation of secondary school mathematics teachers is critical to providing students with a strong foundation in mathematics, which is critical to their future academic and professional success. This article discusses the importance of professional training for secondary school mathematics teachers and highlights key aspects that should be included in their training.

Түйүндүү сөздөр: кесиптик даярдык, 12 жылдык билим берүү, үзгүлтүксүз кесиптик өнүгүү, педагогикалык технологияларды интеграциялоо.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, 12-летнее образование, непрерывное профессиональное развитие, интеграция педагогических технологий.

Keywords: vocational training, 12-year education, continuous professional development, integration of pedagogical technologies.

Кыргыз Республикасы учурда билим берүү системасын реформалоо алдында турат. Билим берүү реформасынын негизги багыттарынын бири, орто мектепте 12 жылдык билим берүү мөөнөтүнө өтүү менен билим берүүнүн мазмунун, стандартын кайра карап чыгуу, улуттук тест жүргүзүү системасын киргизүү аркылуу билим сапатын гарантиялоо механизмдерин бекемдөө, көз каранды эмес тест жүргүзүү кызматын уюштуруу жана Кыргызстандын билим берүү системасын бүткүл дүйнөлүк билим берүү мейкиндигине интеграциялоо болуп саналат.

Мугалимдик кесип билим берүү системасынын маанилүү компоненти болуп саналат жана окутуунун сапаты окуучулардын окуу натыйжаларына олуттуу таасир этет. Айрыкча математика татаал түшүнүктөрдү окуучуларга натыйжалуу үйрөтүү жана жеткирүү үчүн атайын билимди жана көндүмдөрдү талап кылган предмет.

Кесиптик даярдык орто мектептин математика мугалимдери үчүн математиканы натыйжалуу окутуу үчүн зарыл болгон көндүмдөрдү, билимдерди жана мамилелерди өнүктүрүү үчүн өтө маанилүү. Изилдөөлөр ырааттуу түрдө математика жана педагогика

боюнча жакшы даярданган мугалимдер окуучулардын окуу натыйжаларына оң таасирин тийгизерин көрсөтүп келет.

Математика сабагында окуучулардын компетенттүүлүгүн өнүктүрүүдө технология чоң роль ойнойт. Алар сизге интерактивдүү жана инновациялык окуу чөйрөлөрүн түзүүгө, жакшыртылган окутууга жана негизги көндүмдөрдү өнүктүрүүгө көмөктөшөт. Математика сабагында заманбап педагогикалык технологияларды колдонуу окуучулардын окуу иш-аракеттерин активдештирүүгө, билим, билгичтик жана көндүмдөрүн өнүктүрүүгө жардам берип, ошондой эле алардын ийгиликтүү окуусу жана заманбап коомдо өнүгүүсү үчүн маанилүү болгон компетенттүүлүктөрдүн калыптанышына өбөлгө түзөт [1].

Математика мугалимине коюлган негизги жалпы *талантарды* карап көрөлү. Биринчиден, математика мугалими предмет боюнча терең билимге ээ болушу керек. Бул математикалык түшүнүктөрдү, теорияларды жана методдорду жакшы өздөштүрүү, ошондой эле татаал материалды окуучулар түшүнө турган тилде түшүндүрүү жөндөмүн камтыйт. Мындай билим мугалимге сабакты натыйжалуу өткөрүүгө, математикага болгон кызыгууну арттырууга жана окуучулардын окуу материалын ийгиликтүү өздөштүрүүсүнө жардам берет.

Математика мугалимине коюлган маанилүү талап – окуу процессин эффективдүү уюштура билүү. Бул сабактарды пландаштыруу, окутуунун ылайыктуу ыкмаларын жана формаларын тандоо, кызыктуу жана эффективдүү окуу кырдаалын түзүү, ошондой эле окуучулардын жетишкендиктерин баалоо жана окуу процессин алардын муктаждыктарына жараша тууралоону камтыйт.

Математика мугалимине коюлуучу дагы бир маанилүү талап – ар кандай деңгээлдеги окуучулар менен иштей билүү. Бул курстун материалдарын жана окутуу ыкмаларын ар бир окуучунун жеке муктаждыктарына ылайыкташтыра билүү, бардык окуучулардын математиканы үйрөнүүгө ынтасын сактоо жана аларга окуу кыйынчылыктарын жеңүүгө жардам берүү.

Мындан тышкары, математика мугалими мектепте ийгиликтүү иштөө үчүн зарыл болгон бир катар жеке сапаттарга ээ болушу керек. Бул толеранттуулук жана түшүнүү, угуу жана окуучулар менен ишенимдүү мамилелерди сактоо жөндөмдүүлүгү, ошондой эле чынчылдык, жоопкерчилик жана кесиптик этика кирет [3].

Ошентип, математика мугалимине коюлган жалпы талаптарга предмет боюнча терең билим, окуу-тарбия процессин эффективдүү уюштура билүү, ар кандай деңгээлдеги окуучулар менен иштөө, керектүү жеке сапаттарга ээ болуу кирет. Бул талаптарга жетишүү мугалимден тынымсыз өз алдынча билим алууну, профессионалдык өсүүнү жана өз ишинин сапатын жогорулатууга умтулууну талап кылат.

Орто мектептин математика мугалимдерин кесиптик даярдоодо бир нече негизги *аспектилерди* камтуу керек. Биринчи кезекте, мугалимдер математика боюнча бекем билимге ээ болушу керек, анын ичинде математикалык түшүнүктөрдү терең түшүнүү жана математикалык принциптерди реалдуу дүйнөлүк көйгөйлөргө колдоно билүү. Бул билим мугалимдерге математикалык түшүнүктөрдү окуучуларга натыйжалуу жеткирүү жана жалпы туура эмес түшүнүктөрдү жана каталарды жоюу үчүн абдан маанилүү.

Экинчиден, мугалимдер педагогикалык теориялар жана практикалар, анын ичинде сабакты пландаштыруу, классты башкаруу жана баалоо стратегиялары боюнча бекем түшүнүккө ээ болушу керек. Бул билим окуучулардын ар түрдүү муктаждыктарын канааттандыруу үчүн кызыктуу жана натыйжалуу окуу чөйрөсүн түзүү үчүн абдан маанилүү болуп саналат.

Үчүнчүдөн, мугалимдер технологияны жана анын математикалык билим берүүдөгү колдонулуштарын жакшы билиши керек. Математикалык билим берүүдө технологиянын интеграциясы окуучулардын активдүүлүгүн арттырып, окуунун натыйжаларын жакшыртат жана мугалимдерди сабакты пландаштыруу жана баалоо үчүн баалуу куралдар менен камсыздайт [2].

Акыр-аягы, мугалимдер үзгүлтүксүз кесиптик өнүгүү жана колдоо үчүн мүмкүнчүлүктөр болушу керек. Бул семинарларга, конференцияларга жана профессионалдык тармактарга катышууну, ошондой эле бул тармактагы тажрыйбалуу мугалимдердин жана эксперттердин ресурстарына жана насаатчылыгына жетүүнү камтыйт.

Кесиптик даярдоонун маанилүүлүгүнө карабастан, орто мектептин математика мугалимдери туш болгон бир нече **кыйынчылыктар жана чектөөлөр** бар. Негизги көйгөйлөрдүн бири – мугалимдердин кесиптик деңгээлин жогорулатуу үчүн ресурстардын жана колдоонун жетишсиздиги. Көптөгөн мектептерде жана райондордо мугалимдерди окутуу жана математиканы натыйжалуу окутуу үчүн зарыл болгон колдоо көрсөтүү үчүн финансылык ресурстар жетишсиз [3].

Дагы бир кыйынчылык – квалификациялуу жана тажрыйбалуу математика мугалимдеринин жетишсиздиги. Көптөгөн мектептер квалификациялуу математика мугалимдерин табуу үчүн күрөшүп жатышат, айрыкча айыл жеринде жана начар аймактарда, бул математика боюнча билим берүүнүн ырааттуулугун жана сапатынын жоктугуна алып келиши мүмкүн [4].

Жыйынтыктап айтканда, окуучулардын сапаттуу математикалык билим алышы үчүн орто мектептин математика мугалимдеринин кесиптик даярдыгы өтө маанилүү. Мугалимдер математика, педагогикалык билим жана технология менен таанышуу, ошондой эле үзгүлтүксүз кесиптик өнүгүү жана колдоо үчүн мүмкүнчүлүктөр боюнча бекем негизге ээ болушу керек. Ресурстардын жана квалификациялуу мугалимдердин жетишсиздиги сыяктуу орто мектептин математика мугалимдери туш болгон кыйынчылыктарды жана чектөөлөрдү чечүү математикалык билим берүүнүн сапатын жогорулатуу жана окуучулардын келечектеги академиялык жана кесиптик изденүүсүнө жакшы даярдануусун камсыз кылуу үчүн абдан маанилүү.

Колдонулган адабияттар

1. Hill, H. C., & Ball, D. L. (2004). Окутуу үчүн математиканы үйрөнүү: Калифорниянын математика боюнча кесиптик өнүгүү долбоорунун натыйжалары. *Journal for Research in Mathematics Education*, 35(5), 370-406.
2. Математика мугалимдеринин улуттук кеңеши. (2014). Иш-аракеттердин принциптери: бардыгы үчүн математикалык ийгиликти камсыз кылуу. Рестон, VA: Математика мугалимдеринин улуттук кеңеши.
3. Дарлинг-Хэммонд, Л. (2000). Мугалимдердин сапаты жана окуучулардын жетишкендиктери: Мамлекеттик саясатка жана практикага сереп салуу. Билим берүү саясаты архиви, 8(1), 1-44.
4. Ingersoll, R. M. (2001). Мугалимдердин алмашышы, мугалимдердин жетишсиздиги, мектептерди уюштуруу. 38(3), 499-534.